

Сказ - вкрай небезпечна хвороба.

За даними Міністерства охорони здоров'я щорічно в Україні реєструється приблизно 100-120 тис. осіб, які звернулися до медичних установ з приводу укусів тваринами, з них 60 % одержують лікування. Однак значно тривожнішою є ситуація із випадками захворювання людей, оскільки сказ призводить до смерті хворого у 100% випадків. В Україні майже щороку від цього небезпечного захворювання помирає від 1 до 7 осіб. Сказ зустрічається більш ніж у 150 країнах світу. Випадки сказу реєструються головним чином у віддалених сільських регіонах, де не застосовуються заходи профілактики цього захворювання серед тварин. В більшості випадків головною причиною, що призвела до захворювання і смерті, укушених скаженими тваринами людей, є незнання інформації про необхідність профілактичного лікування вакциною. Крім того, причиною

смерті від цього страшного захворювання стають пізнє звернення до фахівців та пізній початок лікування.

Тоді як очищення рани та імунізація, зроблені якомога раніше після підозрілого контакту з твариною, можуть запобігти розвитку сказу практично на 100 %.

Причини захворювання, симптоми.

Сказ (інші назви: (лат. rabies), гідрофобія, тобто водобоязнь) – гостре інфекційне захворювання, що виникає після укусу зараженої тварини, що протікає з важким ураженням нервової системи і закінчується, як правило, смертельним результатом.

Сказ був відомий людям задовго до нашої ери і описаний в найдавніших книгах. Уже в єгипетських папірусах, індійських священних книгах Ведах, грецьких і римських письмових джерелах, а потім і в Біблії розповідалося про сказ, який передається людям від оскажених тварин (диких і домашніх). Про небезпеку цієї хвороби писали в середньовіччі, епоху Відродження і пізніше.

Майже кожна вкушена скаженою твариною людина була приречена на смерть. До 80-х років XIX століття людина не мала надійних засобів захисту від цієї страшної хвороби.

Великому вченому французові Луї Пастеру належить честь створення вакцини проти сказу (антирабічної вакцини), яка була успішно застосована 6 липня 1885 року.

Завдяки вакцинації, був врятована дитина, покусана скаженою собакою. Збудник хвороби є нейротропний вірус. Вірус сказу передається головним чином через слину при укусах або облизиненні (**вірус міститься в слинних залозах 54 – 90 % собак, що загинули від сказу**). У зв'язку з тим, що виділення вірусу зі слиною починається **за 8 – 10 діб** до появи клінічних ознак хвороби, необхідно, щоб тварини, які покусали людей, **упродовж 10 діб** утримувались ізолювано, під наглядом ветеринарного лікаря. Розрізняють два типи сказу – міський (вуличний) сказ, коли захворювання спостерігається в містах і селах, а джерелом збудника інфекції є хворі бродячі собаки й коти, і лісовий сказ, коли інфекція поширюється в природному середовищі, часто на великому лісовому просторі, а джерелом збудника хвороби є дикі м'ясоїдні хижаки (лисиці, вовки, рисі, борсуки, куниці, тхори, песці, єнотовидні собаки) у хворому стані або латентно інфіковані. З 1972 р. в Україні переважає лісовий сказ, а основним джерелом збудника інфекції стали інфіковані руді лисиці. Установлено, що існує прямий зв'язок між чисельністю популяції, щільністю розселення лисиць та інтенсивністю поширення лісового сказу. У людини захворювання на сказ пов'язане з укусами хворих собак, котів та інших тварин. На початку хвороби спостерігаються лихоманка, пригнічений стан, свербіж і болі в ділянці укусу, згодом з'являються боязливість, занепокоєння, розлад дихання й ковтання, слинотеча, підвищене рефлекторне збудження й судоми. Під час спроби проковтнути воду розвиваються болісні судоми. Невдовзі відразу до води патологічно нарастає. Хворий галюцинує, іноді лютує, з рота виділяється багато слини. Сказ у людей, якщо хвороба перейшла у активну форму, завжди закінчується летально, смерть настає на 2 – 3-тю добу хвороби.

Перед смертю розвиваються паралічі м'язів обличчя, язика, очей, кінцівок, тулуба.

Заходи запобігання сказу

Реєстрація та впорядкування норм утримання в населених пунктах собак, котів і хижих тварин; охорона свійських тварин від нападу хижаків на пасовищах та лісових урочищах; щорічна профілактична вакцинація собак, а в необхідних випадках і котів, проти сказу. Продаж, купівля, вивезення собак, котів, а також диких тварин в інші місцевості дозволяється тільки за наявності ветеринарної довідки про щеплення проти сказу. Органи лісового, мисливського господарств, заповідників, охорони навколишнього середовища, зобов'язані систематично обстежувати місця проживання диких тварин. У разі виявлення трупів диких м'ясоїдних тварин або звірів з незвичною поведінкою (відсутність страху, неспровокований напад на тварин чи людей) треба негайно повідомити про це працівників державної служби ветеринарної медицини, надсилати до ветеринарної лабораторії патологічний матеріал для дослідження на сказ. Щороку в листопаді – січні здійснювати регулювання розмірів популяції лисиць, густота яких у період розмноження **не повинна перевищувати 0,5 – 1 голови на 1000 га угідь**. Собак, котів та інших тварин, які покусали людей чи тварин, слід негайно доставляти в найближчу установу державної ветеринарної медицини для огляду та карантинувати **впродовж 10 днів**. В окремих випадках, з дозволу установи державної ветеринарної медицини, тварина, що покусала людей або тварин, може бути залишена під розписку власника за умови утримання її на прив'язі чи в ізолюваному приміщенні **впродовж 10 діб** та періодичного нагляду з боку ветеринарного спеціаліста. Результати нагляду за ізолюваними тваринами реєструють у спеціальному журналі і письмово повідомляють про них у медичну установу, до якої звернулись потерпілі від укусів люди. У разі встановлення діагнозу на сказ населений пункт, лісові чи польові масиви, пасовище, урочище оголошують неблагополучним щодо цього захворювання і запроваджують карантинні обмеження. Чітко визначають межі неблагополучної щодо сказу території. У неблагополучному пункті забороняється проведення виставок, виведення собак, вивезення за його межі собак, котів та диких тварин. На неблагополучних мисливських угіддях і в загрозовій зоні забороняється промислове й ліцензійне відстрілювання диких тварин, їх відлов та вивезення. При захворюванні диких тварин на сказ організовується їх відстрілювання незалежно від строків полювання. Вживаються заходи щодо зниження чисельності лисиць та єнотовидних собак, проводиться пероральна імунізація антирабічною вакциною м'ясоїдних звірів. За тваринами неблагополучного на сказ господарства встановлюють постійний ветеринарний нагляд.

Підозрюваних щодо захворювання на сказ і покусаних тварин не менш як **2 – 3 рази на добу** ретельно обстежують. Лікувати або щеплювати проти сказу цих тварин забороняється. Підозрюваних у зараженні на сказ тварин щеплюють антирабічною вакциною і утримують під ветеринарним наглядом **упродовж 60 діб**. Свійських тварин і хутрових звірів, підозрюваних

щодо зараження на сказ, без клінічних ознак захворювання дозволяється забивати й використовувати одержані від них продукти на загальних підставах. Молоко від клінічно здорових тварин неблагополучної отари (ферми) дозволяється вживати людям або на корм тваринам після пастеризації **впродовж 30 хв. при 80 – 85 °С чи кип'ятіння впродовж 5 хв.** Гній від хворих і підозрюваних щодо захворювання на сказ тварин, а також забруднену виділеннями цих тварин підстилку після попереднього зволоження дезінфекційними розчинами спалюють. Гноївку змішують у гноезбірнику із сухим хлорним вапном, що містить **не менш як 25 % активного хлору, з розрахунку 0,5 кг хлорного вапна на 20 л гноївки.** Місцезнаходження хворої або підозрюваної щодо захворювання на сказ тварини, інвентар, одяг та інші речі, контаміновані слиною та іншими виділеннями хворих тварин, дезінфікують. Для дезінфекції використовують **4 %-й розчин формальдегіду, 10 %-й гарячий (70 °С) розчин їдкого натру, розчин хлорного вапна з вмістом активного хлору 5 %.** Клітки для собак дезінфікують обпаленням паяльною лампою. Одяг, забруднений слиною хворої тварини, кип'ятять. Шерсть і тваринну сировину, отримані від клінічно здорових тварин неблагополучної щодо сказу групи, вивозять із господарства в тарі з щільної тканини лише на переробні підприємства або на підприємства із заготівлі, зберігання та переробки з обов'язковою вказівкою у ветеринарному свідоцтві про необхідність їх дезінфекції. Шкури, зняті з убитих бродячих собак у неблагополучних щодо сказу пунктах, піддають профілактичній дезінфекції. Карантинні обмеження з неблагополучного щодо сказу пункту **знімають через 2 міс** після останнього випадку захворювання тварин на сказ і виконання всіх передбачених заходів.

Профілактика сказу у людини

Особам, професійно пов'язаним з ризиком зараження на сказ (собаколови, мисливці – промисловики, ветеринарні працівники та ін.), проводиться курс профілактичної імунізації. Собаки, коти та інші тварини, які покусали людей або тварин, підлягають негайній доставці власником до найближчого ветеринарного закладу для огляду і карантину під наглядом фахівців **протягом 10 днів.**

Найкращим превентивним заходом є місцева обробка рани. Місце укусу потрібно негайно ретельно очистити 20% розчином м'якого медичного мила. Глибокі укушені рани промивають струменем мильної води за допомогою катетера. **Припікання рани або накладання швів не рекомендується!**

Вакцинація проти сказу

Вакцинопрофілактику починають негайно при:

- всіх укусах, подряпинах, ослиненні шкірних покривів і слизових оболонок, нанесених явно сказженими, підозрілими на сказ або невідомими тваринами;
- при пораненні предметами, забрудненими слиною або мозком сказжених або підозрілих на сказ тварин;
- при укусах, ослинення і нанесенні подряпин твариною, якщо вона протягом 10-денного спостереження захворіла, загинула або зникла;
- при укусах дикими гризунами;
- при явному ослиненні або пошкодженні шкірних покривів хворою на сказ людиною.

Активну імунізацію починають негайно!

Вакцину вводять **внутрішньом'язово по 1 мл 5 разів: у день інфікування, потім на 3, 7, 14 і 28-й день. ВООЗ рекомендує ще і 6-ю ін'єкцію через 90 днів після першої.** Щеплення проти сказу проводять як амбулаторно, так і стаціонарно. Госпіталізації підлягають: особи з важкими укусами, ті, що проживають у сільській місцевості; прищеплюються повторно; особи, які мають захворювання нервової системи або алергічні захворювання; вагітні, а також особи, щеплені іншими препаратами протягом попередніх двох місяців. Для того, щоб забезпечити належний імунітет і попередити поствакцинальні ускладнення, прищепленому протипоказано вживання будь-яких спиртних напоїв під час курсу вакцинації і протягом **6 місяців** після його закінчення. Необхідно, щоб у період вакцинації хворий не перевтомлюватися, уникав переохолодження та перегрівання. В окремих випадках рекомендується переклад на легшу роботу або видача лікарняного листа.

Застосування інших вакцин одночасно з антирабічною не допускається!